

ile mümkün olduğu kadar adl-ü müsâvâta riayet edildikten sonra daha ilerisinde ezvâcın mazur addolunacaklarını beyân buyurmuştur.

Demek ki din-i İslâm'da taaddüd-i zevcât ile şart-ı adaleti âdeten müteâriz ve mütesâkit göstererek bu şart-ı adâlet sâyesinde, taaddüd-i zevcâtın ahkâm-ı Şer'iyemiz meyânından kaydını terkine kıyam edenler ve Avrupa terbiyesini taklit eden bir şirzime-i kalîle-i nsivân (küçücük bir kadın topluluğu) tarafından, milyonları dolduran sâir nisvân-ı müslimînin vekâlet-i umûmiyelerini haizmişler gibi bir sıfat-ı fuzûliyâne ile ara sıra dermeyân edilen müddeiyâta, nisvânımızın hukûk-u Şer'iyyesi nazarıyla bakanlar, Allahın, Peygamberin, ulemâ-yı şer'in beyânât-ı sarîhasına karşı ne kadar gâfilâne ve câhilâne bir fikr-i hatırnâk beslemekte olduklarını idrak edemediler.

Taaddüd-i zevcât gibi sarâhat-ı Kur'âniye'ye müstenit bir hükm-i Şer'îye suret-i umûmiyede itiraz etmek veya böyle bir itiraza hak vermek Müslümanlık aleminde bulunmakla kâbil-i te'lif olamayıp Allaha ve Resûlüne itiraz kuvvetinde bulunur ve (مُتَعَدِّدٌ زَوْجًا مِثْلَ الْمُتَعَدِّدِ زَوْجًا) (Mücâdele / 20) nazm-ı celili icâbınca bu mesellü hâlâta cür'et edenler şâyân-ı tezlîl olur. **Bu gibiler, din-i İslâmın beyânât-ı vazîha ve mukarrerât-ı kat'iyyesine ve müntesibinin bütün ahkâm-ı Diniyelerinden hoşnutluklarına karşı birer müstebid birer mütecevizdirler.** Evet iki evli olan zevcinin, kendi hakkındaki adaletsizliğinden şikayet eden bir kadının bu şikayete yerden göğe kadar hakkı vardır. Böyle bir hakkı herkesten evvel şeriat ve ulemâsı müdafaa eder, böyle bir zevci herkesten ziyade şeriat ve ulemâsı muaheze eder.[5] İşte bu kadının taaddüd-i zevcâta müteallik hukûk-i meşrû'ası böyle olabilir. Yoksa zevcinden müsâvî muamele gören yahut zevcinin yegâne zevcesi olan veyahut zâtü'z-zevc bile olmayan kadınlar, daha garibi olmak üzere kocaya varması ve kocasının üzerine olunması mutasavver olmayan erkekler taaddüd-i zevcât gibi bir hükm-i şer'îyi tenkide kat'an salâhiyetdâr değildirler. Bu hak, yalnız taaddüd-i zevcâta vazifesine riayet etmeyen zevcin zevce-i mağduresine ait bir hakk-ı şahsîdir. Bununla beraber hakk-ı mezkur bu zevç ve zevce hakkında bile asıl taaddüd-i zevcâta değil de vafına, zevcin adaletsizliğine taalluk eder. Asıl taaddüd ise kat'an lisân-ı intikâd ve iştikâdan masûndur.

Şurasını söyleyelim ki taaddüd-i zevcâta adaletle riayet ciheti öyle zannolunduğu veçhile Din-i İslâm'da taaddüd-i zevcât meselesini ismi var cismi yok bir hale getirecek kadar değil ise de hayli güç bir iştir. Bunu itiraf ederiz. İşte bu hal taaddüd-i zevcâtın taraf-ı mahzurunu

teşkil eylediği halde buna mukabil kesret-i tenâsül gibi bir takım menâfi'-i uzmâ(sı) vardır ki mahzûr-i mezkûrdan daha vâsi' bir mikyâs ittirad ile taaddüd-i zevcât üzerine terettüp eder. Çünkü mesela taaddüd olunanlardan yüzde yetmişinin vazife-i adâlete riayet edemeyeceği pek de temin edilemediği halde seksenin ikinci hareminden zürriyet yetiştirebileceği hemen temin edilebilir. Demek ki taaddüd-i zevcâta menfaat ihtimali mazarrat ihtimalinden daha galip, daha muttarittir.

Sonra zevcât-ı müteaddide sahibi bir erkeğin vazife-i ma'delete riayette biraz kusur etmesi üzerine kadının görmüş olacağı zulüm, tecavüz edilmiş olan hak, **kocaları ekserî leyâlini Beyoğlu alemlerinde geçiren kadınların görmekte olduğu zulümlerden ve bu yolda pââmâl olunan haklardan büyük değildir.** Erkekler tarafından kadınların hukukuna bu suretle vâki' olan tecavüzleri, değil mücerret üzerlerine evlenmek, belki evlendikten sonra vazife-i adâlette biraz da kusur etmek suretiyle vâki' olan tecâvüzâta nisbetle hafif addeden *kadınlar başka manâ ila şâyân-ı merhamet bir halde bulduklarını bilsinler!* Bir evli olup, sefâhet vadilerinde gezen erkeklerin, iki evli olup da âdilâne hareket edemeyenlerden az olacağını iddia eden erkekler de kadınlarla beraber kendilerini aldatmasınlar. Seyyemâ bilâd-ı medenîyyede:

Kaç nâsiye vardır çıkacak pâk ve derahşân!

Nisvân nazarında, erkeklerinin, bir daha evlenmeleriyle nisbeten Beyoğlu alemlerinde bulunmalarına karşı medâr-ı teselli olacak bir şey varsa erkeklerinin bu alemlere iştirakinden tamamiyle haberdâr olmamaları ve ekserisinin erkekleri hakkında o gibi ahvâle ihtimal vermemeleri sayesinde müsterihü'l-kalp kalmalarından ibaret olup **halbuki erkeklerinin harekât-ı muhtemele-i sefihânelerine karşı muhâfaza ettikleri hissiyât-ı müsâmahâkârâneyi ikinci teeHHüleri hakkında dahi imsak etmeyerek onların bu haline karşı da aynı derecede lakayt bulunsalar nazar-ı endişelerinden ile'l-ebed bu ahvâlin mestur kalmasında da bir mâni' yoktur.** Bir kadın zevcinin uzakça bir mahalleden evlenmesi ihtimalini fikrinde o kadar büyültmezse o mahalleden, kendisine havâdis yetiştirmek vazife-i fahriyyesini de o kadar haheşle(...) deruhte edenler bulunmaz. Nasıl ki dün gece vakti falan apartmanda geçirdiğine dair malumat verenler bulunmuyor!

Evet, ikinci izdivâcın semerât-ı tenâsülü meydân aldıktan sonra artık meselenin gizli kalmakta devamı müşkil olacağı vârid-i hâtr olabilirse de sefâhet ile izdivâc arasında

gösterilecek olan şu fark, sefâhetin asâr-ı muzırrasının meydâna çıkmamasına veyahut sefâhetin ikâmet-i tesirâtına mukabil izdivâcın asâr-ı nâfiasının sonunda gizli kalamamasından başka bir şey değildir. el-Hâsıl, kadınlar erkeklerinin gayr-i meşrû olan seyâhat-i leylîyelerinden haberdâr olmadıkları gibi isterlerse ikinci teehhülerine de muttali olmayabilirler. Zaten kadınlar, erkeklere karşı bu kadar bir fedakârlığa kat'iyen medyûndurlar. Çünkü onların, erkeklere nisbetle azâde kaldıkları vezâiften birisi cihattır. Bu gün, en müterakki sayılan kadınlar bile mükellefiyet-i askeriye altına girmemişlerdir. Demek ki muhârebeler yalnız nüfus-i zükûr ile teğaddi (besleniyor, insan gücü temin ediliyor) ediyor, icâbı halinde bir memleket, erkeklerinin canlarından fidye-i necât veriyor. Bu büyük fedakârlığa mukâbil kadınlardan da, nüfus-i beşer üzerinde harbin açtığı şu ceriha-ı noxsânı kapatacak olan bir vâsıta-i mühimmenin tatbikine karşı îkâ-i müşkîlat etmeyecek kadar bir fedâkarlık bekleniyor. Erkekler meydân-ı harpten dönmedikleri halde mea't-teessüf kadınlar, harp karşılığı olan şu vazifelerini ihmâl ediyorlar, nefislerine karşı bu kadar bir mücâhede-i meşrûaya girişemiyorlar.

İlân-ı hürriyetten sonra sâha-i matbuatta yükselen en haksız avâze-i iştikâ olmak üzere müslüman kadınlarının müdâfa-i hukûku nâmına din-i İslâmın onlara ait ve vaz' eylediği bazı ahkâmı ve bi'l-hâssa taaddüd-i zevcât hakkında revâ görülen ta'rîzâtı gösterebiliriz. **Bu meselede erkekler taleb-i hukûk dâiyesinde bulunacakları yerde davâya kadınlar kıyam ediyor.** Müdâfa-i hukûk mevkiini onlar gaspetmeye çalışıyor. Fakat insaf buyurulsun. Taaddüd-i zevcât hakk-ı meşrû'undan istifâde etmemiş bulunan erkeklerin adediyle kocası üstüne evlenmiş olan kadınların adedini mukayese edelim. Kadınlar ile bu yolda bir hesap görürsek acaba hangi taraf haklı çıkar?.. Kadınların, erkekler üzerinde devr-i istibdâtta kalma hakları varmış, şimdi hürriyetten bi'l-istifâde o hakları dava edeceklermiş! Fayda değil!

Sorsalar mağduriyetini gaddar kendini gösterir hakikatının insanlar arasında tecellisi eksik değildir. Devr-i istibdâtta bilakis kadınlarda (ricâl) üzerinde bir müstebid, birer mütehakkimdirler. O devirde onlar da adeta birer dâhiliye nâzırı kesilmişlerdi. **O devirde milletin urûk-i hayâtı (hayat damarları) massederek (emilerek) alınan paralar en ziyade onların nermîn parmakları arasından bilâd-ı ecnebîyeye doğru akar giderdi. Sade İstanbul tarafında yalnız Hacı Polo(...)[6] mağazasındaki dadüstâd (alışveriş) cereyânını gören bir çeşm-i ibret bir saat zarfında kim bilir kaç günlük 'irk-i cebîn (alın teri) ile kazanılan yahut ne kadar cevher-i iffet satılarak ele**

geçirilen maden paraların hangi ellerle ve ne gibi bir harâret-i ihtirâsât ile eritildiğini, Anadolu'da yüzlerce insanı açık, çıplak bırakmak suretiyle toplanan mebâliğin, İstanbul'daki bu davacı hanımlardan -mübalağaya hamlolunmasını-birkaç tanesinin elbisesi üzerindeki dantel gibi kurdele gibi zevâid-i tezyînâtı mesârifine ancak kifâyet edebildiğini müşahede ederdi.

Devr-i istibdâta pek çok adamların, ellerine geçirebildikleri paralara cihet-i istihkâklarını insanca, Müslümanca tetkike lüzum hissedememeleri hususunda kendileri için başlıca medâr-ı ma'zeret ve belki bahane-i mecburiyet olmak üzere:

Bir nefsim kalsam Şâh-u Sultâna kul olmam

Mugalata-i kâzibesi altında kadınların, bir marz-ı müstevellî (bulaşıcı hastalık) halinde evden eve, komşudan komşuya sirâyât eden bu gibi isrâfâtından göz açamamalarını göstermek mümkün olabildiğine nazaran devr-i sâbık-ı istibdâtın devam edildiği kadar etmesinde ricâl-ü me'murîn-i devletle beraber nisvân-ı müteallikası dahi cidden zî medhal ve belki bu itibarla müstebid ale'l-müstebid itlâkına ehil ve mahal addolunabilirler. Fi'l-hakîka devr-i sâbıkta nisvân, ilm-ü ma'rifetten mahrum bırakılmışlardı ve fakat devr-i mezk'ur ekâbiri (burası silinmiş) nüfuz ve tahakkümlerine hiç mani olmuyordu. Artık sadede rücu' edelim:

Taaddüd-i zevcâtın kabulüyle insanlar, kendi ensâli (nesilleri) arasında ebedî bir hiss-i adâvet ilka etmiş olacakları tarzından ahyânen (nadiren) iştirilen itiraza gelince bu fikir, tarz-ı muğfel icmâlinden çıkararak, taht-ı nikâhına ikinci bir zevce almış olan adam birinci zevcesinden kazandığı silsile-i tenâsülü teşkil eden efrâd arasına adâvet sokmuş olur şeklini almadıkça itiraz nâmını ihraz edemez. Çünkü efrâd-ı aile arasına adâvet sokmak efrâd-ı mevcûde-i aile arasındaki hüsn-i imtizâcî bozmak demektir. Halbuki ikinci izdivaçtan evvel mevcut bulunan efrâd-ı aile bundan sonra da müttefikler. Öyle ise bu muamele hakkında efrâd-ı aile beynine ilka-i adavetten ziyade evvelki efrâd-ı aileye bir şube-i diğer ilave etmek tabiri doğru olabilir ki bu şube-i cedîde ile evvelki şube-i nesliye beyninde hadis olacak mazarrat-ı ihtisâm ise menfaat-i inzimama nisbetle ehemmiyetten sakıttır. Çünkü bir adamın bir şube-i nesliyesi bulunmaktan ise iki şube-i nesliyesi bulunmak bi't-tab' müreccahtır.

Gelelim: Bir adamın ilk haremi bir çocuktan sonra irtihal eder ve kendisinin hal ve şânı tehhüle müsait bulunursa silsile-i ensâli arasına tefrika sokmuş olacak diye ikinci

teehhülden, hatta hiçbir millette men' edilebilir mi? Bu gibi mehâzîr-i vâhiyeye karşı medeniyet-i İslâmiye'nin, ve belki bütün medeniyetlerin güvенеceği şey vezâif-i ahlakiyedir. Bu türlü i'zâr-ı mevhûme ile tahdîd-i ensâle cevaz verilmek, bir kardeşe, ana baba bir ikinci kardeşin bile ilavesinden tevakkîyi mucîb olmak derecelerinde ifrâtât-ı bâtileye yol açar.

Taaddüd-i zevcâtın meşruiyet ve makuliyetine dair bundan fazla edille irâdını, Beyânu'l-Hakkın gelecek haftaki nüshasında yazmak istediğim bir manzumeye terk ederek yalnız bu mesele için kestirme bir tarîk-i felsefe olmak üzere şunu söyleyelim ki külliyetten pek farkı olmayan bir ekseriyle fahşâda **erkekler tâlip ve kadınlar matlup sıfatını muhafaza etmekte olduklarına nazaran kadınlara nisbetle erkeklere bir fazla iştihânın vücudu müsellemler olmak lazım geldiği gibi taaddüd-i zevcâtın, erkeklerdeki bu fazla iştihâyı tadil edeceği düşünülür ve din-i İslâm'da fuhşun, cezâsı idam olmak derecelerinde bir cinâyet-i azîme olduğu da beraber nazar-ı itibara alınır**sa taaddüd-i zevcâtın akl-ü hikmet ve kavâid-i mutahhara-i İslâmiyetle ne kadar mütevaflık ve müterâfık olduğu sabit olur. Zaten yekdiğerine, büyük bir intizâm ve mükemmelliyetle murtebit bulunan ahkâm-ı İslâmiye'den hangisini olursa olsun yalnız başına, diğerklerinden gaflet ederek düşünmek caiz değildir.

Şurasını da söylemeden sözüme hatime vermeyelim ki taaddüd-i zevcâtın, İslâm'da, ifası mutlaka lazım bir vazife-i diniye olduğunu iddia etmediğimiz ve şimdiye kadar buna riayet etmemiş bulunan erkeklerimizi vazifelerine davet etmek istediğimiz anlaşılmasın. Din-i İslâm'da taaddüd-i zevcât fi'len vâcib değil caizdir. İcrâ edilse de olur edilmese de olur. Hatta (7) [بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ] hadîs-i şerifine mebni haremini gücendirmemek üzere bir tane ile iktifaya karar veren adamın me'cûr olacağını da fukâhamız yazıyor. *Taaddüd-i zevcât, Din-i İslâm'da mütehattemü'l-icrâ (son bulmuş bir uygulama) bir vazife olmayıp şefkaten terki bile evlâ olan bir müsaade-i mahzadan ibaret bulunduğu halde buna itiraz edenlere karşı neden bu kadar münâkaşât-ı müahezekârânede bulunuyorsak? **denilirse taaddüd fi'len caiz ve gayr-i vâcib olmakla beraber cevâzını kalben kabul ve tasdik etmek yine vâcibtir. İşte mutarizler bu ikinci vücûba karşı gelmiş oldukları cihetle onlar ile bizim aramızda ve hatta onlarla nüsûs-ı şer'îye arasındaki mesâfe açık bulunuyor.*** Daha doğrusu biz taaddüd-i zevcâtı, müstenid bulunduğu edille-i şer'îye ve akliyesiyle terviç etmek istiyoruz. Faaliyâta gelince biz bunun (...) tarafını da kabul ederiz. Ancak şurasını katiyyen istemeyiz ki buna gayr-ı meşrû veyahut gayr-i makul nazarıyla bakılsın. Bunun hakikaten büyük bir felsefe-i şer'îye ve aklîye'ye müstenid olduğu

